

Pinchas: Of Letters - Big, Small, and Broken

רמב"ם הלכות תפילין ומזוזה וספר תורה פרק ז

ח ויזהר באותיות הגדולות ובאותיות הקטנות ובאותיות הנקודות ואותיות המשוניות כגון הפאי"ן הלפופות והאותיות העקומות כמו שהעתיקו הסופרים איש מפי איש...

ט כל הדברים האלו לא נאמרו אלא למצוה מן המובחר, ואם שינה בתיקון זה או שלא דקדק בתגין וכתב כל האותיות כתיקונן או שקרב את השיטין או הרחיקן או האריכן או קצרן הואיל ולא הדביקן אות באות ולא חיסר ולא הותיר ולא הפסיד צורת אות אחת ולא שינה בפתוחות וסתומות הרי זה ספר כשר.

שולחן ערוך יורה דעה הלכות ספר תורה סימן רעה סעיף ו

הגה: ויש עוד דברים שנהגו בהן הסופרים כמו שהעתיקו איש מפי איש, כמו באותיות גדולות וקטנות והנקודות והמשוכות... וכל אלו הדברים למצוה, ואם שינה לא פסל (הכל מלשון הטור).

Broken Vav

במדבר כה:יב

לְכֵן אָמַר הַנְּיִי נִתֵּן לּוֹ אֶת־בְּרִיתִי שְׁלוֹם:

תלמוד בבלי מסכת קידושין דף סו עמוד ב

בעל מום דעבודתו פסולה מנלן? אמר רב יהודה אמר שמואל, דאמר קרא: לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, כשהוא שלם ולא כשהוא חסר. והא שלום כתיב! אמר רב נחמן: וי"ו דשלום קטיעה היא.

From where do we derive that the service of a blemished priest is retroactively invalid? Rav Yehuda says that Shmuel says: As the verse states with regard to Pinehas: "Wherefore say: Behold, I give to him My covenant of peace [*shalom*]" (Numbers 25:12), which means that he receives the covenant when he is whole [*shalem*], but not when he is blemished and lacking a limb. The Gemara comments: But *shalom* is written, rather than *shalem*. Rav Nahman says: The letter *vav* in the word *shalom* is severed. According to tradition, this letter is written with a break in it, and therefore the word can be read as though the *vav* were missing.

מהרש"א חידושי אגדות מסכת קידושין דף סו עמוד ב

וי"ו דשלום קטיעה וכו'. דה"ל הוי"ו קטיעה כיו"ד וקרינן שלים שהוא תרגומו של תמים היפך בעל מום וק"ל:

מהר"י בירב מסכת קידושין דף סו עמוד ב

וא"ו דשלום קטיעה. לאו פי' זיערתא, אלא שהיא כמו יו"ד וקרי ביה שלם.

מנחת שי במדבר פרק כה פסוק יב

במקרא גדולה וי"ו זו קטנה, ובגליון כתו' וי"ו זוטא והיא חד מאלפ"א בית"א דאותיות קטנות, ע"כ. וכן היא כתובה בריש מסרה רבתא שבדפוס. גם במסורת כ"י ריש פי' חיי שרה ראיתה נמנית עם אותיות קטנות, אך לא מצאתי כן בספרי אחרים כ"י ומסורותיהם, רק מסרו כאן ל' וי"ו קטיעה, ע"כ.

והכי אמרי' בפ"ג דקדושין, בעל מום דעבודתו פסולה מ"ל, אמר רב יהודה אמ' שמואל דאמ' קרא לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלו', כשהוא שלם, ולא כשהוא חס', והא שלום כתיב, אמר רב נחמן, וי"ו דשלום קטיעה היא, ע"כ. פי' לא קטנה כשאר אותיות קטנות שבתורה, רק גדולה כשאר אותיות אלא שרגלה קצר כזה, שלום, וכן שמעתי בשם הריטב"א ז"ל. ואפשר שזו היא ג"כ כוונת הרמ"ה ז"ל שכתב כמאן דקטעוה בפלגיה, כמ"ש בריש פי' וישב. גם ר' אליה המדקדק במאמ' ט' ממסורת המסורת פי' קצוצה מעט מלמטה. ובעל א"ת ראה תמונה אחרת לנגד עיניו בספר מוגה כזו, שלום, דהיינו שחתכוה לשנים, ועדיין שני החצאי' שם, ונתיישב בה לפרש כן לשון וי"ו קטיעה דגמרינן, ופי' הרמ"ה ז"ל. והביא ג"כ לשון אחר מהריטב"א ז"ל, נראה כמסכים לדעתו, וזהו, וא"ו דשלו' קטיעה היא, נר' פירושו שכרותה בנתים, דאי לא היל"ל זיערתא היא, ונפקא מינה לס"ת, ויש להגיה כל הספרי

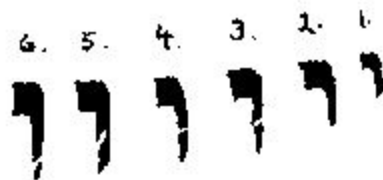
שכתו' כדרכו, עכ"ל. ובאמת שכן ראיתי גם אני בס"ת קדמון מספרד כצורה השנית, אבל בכמה ס"ת אחרי' כתובה כצורה הראשונה.

חידושי הריטב"א מסכת קידושין דף סו עמוד ב

וא"ו דשלום קטיעא היא. נראה פירושו שכרות בינתים, דאי לא הוה ליה למימר זעירתא היא, ונפקא מינה לספר תורה, ויש להגיה בכל הספרים שלנו שכתובה כדרכו.

רבי עקיבא איגר מסכת קידושין דף סו עמוד ב

ועין בריטב"א שכתב דהיינו שהויו כרות ונחלק באמצע מדלא קאמר ויו זעירתא היא והסכים לזה בספר אור תורה. ובשו"ת בתי כהונה ח"ב ביו"ד סי' כ"א כתבו חכמי ווניצי' לישב דעת הרמב"ם ויתר עמודי ההוראה שהשמיטו דין זה לגמרי דיש לכתוב וי"ו קטיעא היינו משום דס"ל דפירכת הש"ס בעל מום מנ"ל דפסול היינו לשינויא דשמואל דילפינן דבן גרושה דעבודתו כשירה מקרא דזהיתה לו ולזרעו אחריו דזרעו בין כשר בין פסול משמע משו"ה ראוי דגם בע"מ בכלל וצריכא לשינוייה שלם ולא כשהוא חסר, אבל לאבוה דשמואל דיליף מקרא דברך ה' חילו אפי' חללים שבך זהו שייך רק לענין חלל אבל בע"מ מה"ת לומר שהוא כשר, ומשו"ה ר"י א"ש בעצמו משני כשהוא שלם ולא כשהוא חסר דלשיטתי' הוא דאיצטריך לכך, ואם כן לדינא א"צ להך לימודא וממילא אין צריך לדרשא דוי"ו קטיעא.

שו"ת רבי עקיבא איגר מהדורא קמא סימן עה

לידידי הרב רבי זיסקינד נ"י אב"ד דק"ק זלאטווע.

ע"ד שאלת רוי"מ בס"ת שנמצא בפסוק בריתי שלום הוי"ו קצר משארי הוי"ו, ומחדש בא לשם סופר סת"ם ושלח ידו בס"ת ועשה הוי"ו כזה (במקור מופיע שרטוט).

רואה אנכי שהסופר ההוא בדמיונו שהסופרים שכתבו הס"ת הנ"ל כעוללים לא ראו אור תורה, ולא עשה כהוגן בזה כי אף שבספר אור תורה שהמדפיס שהדפיס ו' זעירא ואמר עליו ו' זוטא חד מאותיות הקטנות טעות הוא בידו, ונוסף לזה נשא לבבו לקרוא מלא על רבינו בחיי שכתב בפי' פינחס וכן מצינו במסורה ו' דשלום זעירא, שנוסחא משובשת נזדמנה.

וכמה רב גובריה לומר כן על רבינו בחיי, שזה כאומר עכ"פ שהבחיי לא הרגיש שזה טעות לדינא, ומי ישמע לו בזה אף אם הי' לו ראיות חזקות הי' מוטל עליו לטרוח ולמצוא ישוב לקיים דברי הקדוש רבינו בחיי, אף כי שראיותיו חלושות למאד.

כי מ"ש דוי"ו /דו' /זעירא אינה משונה בצורתה אלא בשיעור גודלה אבל וי"ו /ו' /קטיעא היפוך מזה שאין השינוי בשיעור גודלה רק בצורתה, אינו הכרח כלל, דקטוע שייך שפיר שהי' לו להיות גדול מזה השיעור כשארי הוי"וים /הווי"ם /אלא שנתקצר וכאלו נקטע, ואב לכולם הקיטע יוצא בקב שלו דעל שם שרגלו קצר מרגלו האחר מקרי קיטע, וכן בהרבה מקומות יולדת למקוטעים וכדומה, ובשו"ת מהר"ק (שורש ס"ט) איתא, ופשיטא שאין להכשיר ע"י קריאת התינוק שלא נאמרו דברים אלו אלא שנפסקה האות ובציר ליה שיעוריה, כגון ו' קטיעא שאנו מסופקים אם הגיע לאורך ו' או אם הוא כשיעור יו"ד /י' /וכו', הרי דמכנה ו' זעירא לוי' קטיעא.

ולזה גם מה שכתב באור תורה מהרמ"ה ממ"ש הרמ"ה תואר וי"ו /ו' /קטיעא כמאן דקטוע בפלגא מלבד די"ל דפלגא ממש דנשאר למעלה כשיטור /כשיעור /וי"ו /ו' /קטנה וי"ל דג"כ ס"ל כהמסורה הנ"ל וקטיעא בפלגא היינו שהי' לו להיות עוד אורך וכאלו נכרת ממנו ונשאר רק פלגא, וגם ממ"ש המהרש"א בחידושי אגדות וז"ל דהוי"ו /דהו' /היא קטיעא כיווד וקרי' שלים תרגומו שלם אין ראיה כלל דשפיר י"ל דדעתו ג"כ לוי' זעירתא

... ואני אומר בהיפוך, דהעושה כדעת א"ת = אור תורה = יש חשש פסול גדול, דהא אינו וי"ו /ו' /כלל, דע"י צירוף לא מקרי וי"ו /ו' /כפי הכלל שכל אות שהוא בגולם אחד, אם נחלקה פסול, וא"כ וי"ו /ו' /שנחלקה עד שלמעלה הוא רק יו"ד /י' /הוי פסול גמור.

...ואנכי כאשר זיכני ה' לכתובת ס"ת צויתי להסופר שלא יכתב בצורת אור תורה וחושש אני לברכה לבטלה ח"ו רק לכתוב ויו זעירתא, והוספתי לצאת ג"כ לרווחא דמלתא לדעת הריטב"א שיכתוב וי"ו/ו' זעירתא ויניח מעט חלק ואח"כ יכתוב עוד קו קטן כזה/ במקור מופיע שרטוט/ ע"כ. כנלענ"ד. עקיבא.
הערות הגרי"ש אלישיב מסכת קידושין דף סו עמוד ב

דף על הדף קידושין דף סו עמוד ב

הרה"ק ר' פנחס מקוריץ (אמרי פנחס שער א, תנ"ך) מפרש, דבזה רמז לנו למה דמרגלא בפומייהו דאינשי, דראשי תיבות תיק"ו "תשבי" יתרוץ "קושיות" ו"אבעיות. והנה מבואר בכתובים, דקושיא היא שבורה, ואם כן כשמתרוץ הקושיא הרי נעשה מנשבר שלם, וידוע דפנחס זה אליהו, ולכך כתיב ו"ו קטיעה, להורות כאלו נכתב את ברית שלם, ורצה לומר, שהנני נותן לו מתנה אשר את בריתי שלם, שהוא יעשה התורה שנקרא ברית שלם לתרוץ הקושיות.

...
ויש לציין שבס"ת של יהודי תימן אין כלל שינוי בו של תיבת שלום, וראה במאמרו הנפלא של הג"ר יצחק רצאבי בקובץ נועם (שנה ט"ז עמ' קי"ב והלאה) בענין ס"ת של יהודי תימן ומסורת כתיבתם ע"ש היטב. ...

...
ובתשו' הגר"א מטלז (סי' ט"ו) לא ס"ל כן והביא דלדעת הרבה ראשונים אי לא עשה ו' קטיעא פסול אפי' בדיעבד ע"ש. ...

שמעתי סיפור נפלא מהג"ר שלמה זלמן אויערבך זצ"ל, שבס"ת מהודר שנכתב בירושלים לא עשו ו' קטיעא בתיבת שלום והיה התורם בעגמת נפש עצומה, ואמר הגרש"ז להפיס דעתו עצה נפלאה, להאריך שאר האותיות של תיבת שלום, כך שהו' תשאר קטנה כמין י' (או ו' קטנה) ויתקיים ו' דשלום קטיעא, ושלום על ישראל ודפח"ח והיא עצה נפלאה.

תוספות מסכת זבחים דף קא עמוד ב

ואידך נמי הכתיב וישמע פנחס הכהן ההוא לייחס זרעו אחריו - פי' מימי משה נתכהן וכששם שלום נתייחס ליקרא כהן ולייחס זרעו במעלות כהונה להיותם כהנים גדולים שכן מצינו בדברי הימים (א' ה') שלא היו כהנים גדולים אלא מפנחס ובספרי מפיק ליה מאת בריתי שלום שעמדו ממנו שמונים כהנים בבית ראשון ושלש מאות בבית שני וכולם נמנו בספרי.

בעל הטורים במדבר פרק כה פסוק יב

את בריתי שלום. שלים כתיב והיא ו' קטיעא בפ"ג דקידושין (סו ב) כשהוא שלם. ד"א מתנה שלמה אני נותן לו, י' מתנות במקדש, י' במדינה (תוספתא חלה פ"ב ה"ח). ד"א ו' קטיעא כי פנחס הוא אליהו (פדר"א מז, ועי' ב"מ קיד ב רש"י ד"ה לאו כהן מר). וכן אליה כתיב חסר ו' ויעקוב מלא ו', שנטל ו' מאליהו למשכון עד שיבא עם המשיח ויגאל את בניו (עיין מדרש חסרות ויתרות). וזהו יגל יעקב ישמח ישראל (תהלים יד ז) ישמח אותיות משיח. שישמח לימות המשיח ויחזיר הו' ויהא אליהו שלם. שלום בגימטריא זהו משיח (ראה שו"ט משלי יח יט):

רש"י הירש במדבר פרק כה פסוק יב

אולם וי"ו של "שלום" היא וי"ו קטיעא" - על פי רוב השיטות וי"ו שבורה. שכן ברית פינחס היא השלום ש"החזר לשלמותו". במקום שיש צורך בקנאת פינחס שם "נקטע" השלום. ומאבקו של פינחס מכוון להחזרת השלום לתיקנו, הוא נלחם שה"שלום" ישוב להיות "שלם". ומכאן למדה ההלכה (קידושין סו ע"ב) את הדין: בעל מום שעבד עבודתו פסולה; שהרי נאמר כאן על פינחס הנכנס לכהונה: "הנני נתן לו את - בריתי שלום" - "כשהוא שלם ולא כשהוא חסר, והא שלום כתיב, א"ר נחמן וי"ו דשלום קטיעה היא". הרוצה להביא לידי כך שהשלום שנקטע יחזור לתיקנו - והן זו המשמעות הסמלית של כל עבודה - הנו עצמו חייב להיות שלם.

העמק דבר במדבר פרק כה פסוק יב

וכתיב שלום קטיעה, דבמה שהיה במדת השלום יותר מהראוי, שלא קנא בימי השופטים על פסל מיכה ועוד, כמבואר בתנא דבי אליהו ובילקוט שמעוני שופטים, משום הכי כתיב קטיעא נענש, ונמצא דמדת השלום נהפך לו לרועץ:

Big Nun

במדבר פרק כז

(ה) ויקרב משה את משפטו לפני קנן:

מנחת שי במדבר פרק כז פסוק ה

(ה) משפטו: נו"ן רבתי. וכן מצאתי במסרו' כ"י מאלפ"א בית"א רבתית. >ובחומש כ"י קדמון לי' ונו"ן רב ול' כתיב כן. והטעם לפי שאמר משה ממני ילמדו הכל שתליתי הדבר ברב גדול, עכ"ל. וטוב מזה יש לומי' שנו"ן משפטו רבתי לפי שנעלם ממשה שער הני' כדאיתא בפ"ק דר"ה ובפ"ד דנדרין, נ' שערי בינה נבראו בעולם וכולם ניתנו למשה מסיני חסר א', שנא' ותחסרהו מעט מאלקים, וכן כתו' בספר נשמת שבתאי הלוי שער י"ב. <[משפטו].

העמק דבר במדבר פרק כז פסוק ה

וכתיב משפטו בנו"ן רבתי, ללמד שהקריב גם את משפט הבנות בהלכות ירושה, גם את משפט בנות צלפחד בפרט שראויות להיות מצוינות בשביל חכמתן וזכותן, וכך עלה מפי ה' כאשר יבא בסמוך:

שיר מעון במדבר פרק כז פסוק ה

ויקרב משה את משפטו לפני ה'. כתיב נו"ן רבתי, י"ל דמרומז בו כי ידוע ששיעור אותיות הגדולות גדולים כמו ארבע אותיות הפשוטים (מג"א רס"י ל"ב סק"א), והנה איתא (בב"ב קט"ז ע"ב) שהיה מגיע להם ג' חלקים בא"י, כי צלפחד ה' מיוצאי מצרים ויגיע לו חלקו, וחפר אביו ה' ג"כ מיוצאי מצרים והארץ נתחלקה ליוצאי מצרים, ויגיע לצלפחד חלק מה שירש מאביו בין שאר אחיו, וצלפחד ה' בכור והגיע לו עוד חלק בכורה מירושת אביו, א"כ מגיע לבנות צלפחד שלושה חלקים, וזה מרומז בנו"ן רבתי, חד לגופא כפשוטו שהקריב משה את משפטו לפני ה', ומה שהנו"ן גדולה עוד שלושה פעמים יותר מרמז על שלושה חלקים שבא להן במשפט הזה.

מגן אברהם סימן לב

ופ' שמע. צריך לכתוב ד' דאחד כל כך גדולה כמו ד' דלתי"ן קטני' (כתבי האר"י):

[רבינו] בחיי במדבר פרק כז פסוק ה

ומה שבא אות הנו"ן גדול, רמז לתלמיד חכם שהוא גדול בתורה, ולמדה תורה דרך ארץ שלא ידון אדם בפני מי שגדול ממנו אלא צריך הוא שיקריב את המשפט לפניו, שכן עשה משה שלא רצה לדון דין בנות צלפחד עד ששאל מהקב"ה. ואם אתה אומר לא ידעו, אפשר מי שכתוב בו: (במדבר יב, ז) "בכל ביתי נאמן הוא", והיה בקי בכל סתרי התורה ותעלומות חכמה, האיך אפשר שלא ידע הדין הקל הזה, אלא שלא רצה לדון עד ששאל כדי ללמד ק"ו לדורות.

אבל דעת רז"ל שנתעלם הדין ממנו ולא ידעו כלל, יתכן שנאמר שתהיה אות הנו"ן סימן ורמז על שער החמשים שלא ידעו כלל ולא נמסר לו כי הוא "לפני ה'" כענין הפנימיות הדק שאינו מושג, וז"ש: "את משפטו לפני ה'", כי נעלם ממנו המשפט הזה כנו"ן שלפני ה', הוא השער העליון, שער החמשים, ואף על פי שאין טעם ההעלמה בהן שיהיה כי זה מצד העונש וזה מצד העומק.

Small Yud

במדבר פרק כה

(יא) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן השיב את חמתו מעל בני ישראל בקנאו את קנאתי בתוכם ולא כליתי את בני ישראל בקנאתי:

מנחת שי במדבר פרק כה פסוק יא

אמרו בזוהר כאן וגם בפ' אחרי מות כי פינחס זה ביו"ד זעירא, ושהיא מאלפ"א בית"א דאתוון זעירן. אך בכל הספרי' והמסורות ובאלפ"א בית"א שלנו מאותיות זעירות לא נמצא רק י' צור ילדך תשי. עוד משמע מהזוהר כי פה בלבד פינחס מלי' יו"ד. והרמ"ה ז"ל כתב ותלד לו את פינחס מלי' יו"ד וכל אורית' דכותי' מלא, עכ"ל. וכן נמצא בכל הספרי' והמסורות. ובעל א"ת האריך לבאר הזוהר שלא יהיה נגד ספרינו. >ואנכי לא ידעתי בנסתרות ממני. <[פינחס].

רש"ר הירש במדבר פרק כה פסוק יא

(יא) פינחס - י' זעירא. אפשר ששמו המקורי היה "פנחס", אך לאחר הופעתו זו ניתוספה י' לשמו והוא נקרא מעתה "פינחס" - "נחס" זהה עם "נחץ" - ללמדך ש"פי הביאו לידי כך", הוא "נדחף" למעשה זה על ידי פי ה'; כי רק הקנאה לדבר ה' היתה המניע למעשהו:

ריקאנטי במדבר פרק כה פסוק יא

(יא) פינחס בן אלעזר בן אהרן הכהן וגוי' [כה, יא]. נכתב פינחס מלא ביו"ד, כי היו"ד רמז לברית כאשר ידעת, והנה פנחס קנא על שחטאו בברית, לפיכך נתן לו היו"ד יתרה, שנאמר [מלאכי ב, ה] בריתי היתה אתו.